

НАЦІОНАЛЬНИЙ ЮРИДИЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ЯРОСЛАВА МУДРОГО

М. І. ДЕДУРА

**ПРОЦЕСУАЛЬНЕ
СТАНОВИЩЕ ПОТЕРПІЛОГО
ПІД ЧАС ДОСУДОВОГО
РОЗСЛІДУВАННЯ**

Монографія

Харків
«Право»
2018

УДК 343.122
ДЗ1

*Рекомендовано до друку рішенням вченої ради
Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого
(протокол №8 від 25.04.2018 р.)*

Автор:

М. І. Демура (у дівоцтві – *Тлепова*),
кандидат юридичних наук, асистент кафедри кримінального процесу
Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого

Рецензенти:

М. Є. Шумило, доктор юридичних наук, професор, професор кафе-
дри правосуддя Київського національного університету імені Тараса
Шевченка, заслужений діяч науки і техніки України;

В. В. Король, суддя Касаційного кримінального суду Верховного
Суду, кандидат юридичних наук, професор

Науковий редактор:

В. І. Маринів, кандидат юридичних наук, доцент, доцент кафедри
кримінального процесу Національного юридичного університету
імені Ярослава Мудрого

Демура М. І.

ДЗ1 Процесуальне становище потерпілого під час досудового розслідуван-
ня : монографія / М. І. Демура ; [наук. ред. В. І. Маринів]. – Харків : Пра-
во, 2018. – 224 с. – Бібліогр.: 259 назв, табл. 1, додатки 4.

ISBN 978-966-937-436-3

У монографії досліджено процесуальне становище потерпілого. Надано ав-
торське визначення понять «потерпілий – фізична особа» та «потерпілий – юри-
дична особа». Розглянуто процесуальні права потерпілого, виявлено недоліки їх
правової регламентації та запропоновано шляхи їх усунення. Сформульовано
низку пропозицій, спрямованих на вдосконалення процесуального становища
потерпілого в особливих порядках кримінального провадження (провадження
у формі приватного обвинувачення та провадження на підставі угоди про при-
мирення). Проаналізовано основні кримінальні процесуальні способи відшкоду-
вання шкоди потерпілому, такі як цивільний позов та кримінальна процесуальна
реституція, розкрито зміст кримінальних процесуальних засобів відшкодування
шкоди потерпілим.

Для науковців, викладачів, практичних працівників, студентів закладів вищої
освіти.

УДК 343.122

ISBN 978-966-937-436-3

© Демура М. І., 2018
© Оформлення. Видавництво «Право», 2018

Перелік умовних позначень

ВСУ	– Верховний Суд України
ВССУ	– Вищий спеціалізований суд України з розгляду цивільних і кримінальних справ
Декларація	– Декларації основних принципів правосуддя для жертв злочинів і зловживання владою
ЄСПЛ	– Європейський суд з прав людини
ЄРДР	– Єдиний реєстр досудових розслідувань
КЗПЛ	– Конвенція про захист прав людини та основоположних свобод
КПК	– Кримінальний процесуальний кодекс України від 13.04. 2012 р.
КПК 1960 р.	– Кримінально-процесуальний кодекс України від 28.12.1960 р.
КК	– Кримінальний кодекс України від 05.04.2001 р.
МПГПП	– Міжнародний пакт про громадянські і політичні права
ООН	– Організація Об'єднаних Націй
ПАРЄ	– Парламентська Асамблея Ради Європи
РФ	– Російська Федерація
СНД	– Співдружність Незалежних Держав
США	– Сполучені Штати Америки
ЦК	– Цивільний кодекс України
ЦПК	– Цивільний процесуальний кодекс України

Передмова

Захист особи, суспільства та держави від кримінальних правопорушень, охорона прав, свобод і законних інтересів учасників кримінального провадження є одними із першочергових завдань кримінального провадження, визначених у ст. 2 КПК. Їх реалізація, поза всяким сумнівом, була б неможливою без створення дієвого кримінального процесуального механізму забезпечення прав потерпілих. Незважаючи на те, що чинне кримінальне процесуальне законодавство містить концептуально нові положення (порівняно з КПК 1960 р.), воно потребує подальшого вдосконалення в частині регулювання процесуального становища потерпілого.

Аналіз правозастосовної практики в Україні підтверджує наявність певних проблем із забезпеченням прав та інтересів потерпілого на стадії досудового розслідування. Зокрема, норми КПК не повною мірою відповідають міжнародним стандартам захисту прав потерпілого, потребують уточнення передумови набуття особою процесуального становища потерпілого, а також система гарантій його прав під час укладення угоди про примирення і при пред'явленні ним цивільного позову тощо.

Питання визначення процесуального становища потерпілого в кримінальному провадженні неодноразово розглядалися такими відомими вченими-процесуалістами, як Ю. П. Аленін, С. А. Альперт, В. П. Бож'єв, В. Г. Буткевич, Л. В. Брусніцин, М. І. Гошовський, Ю. М. Грошевий, К. Ф. Гуценко, С. В. Давиденко, Т. М. Добровольська, П. С. Елькінд, З. З. Зінатулін, Х. Р. Кахнич, Л. Д. Кокорєв, В. М. Кудрявцев, О. П. Кучинська, О. М. Ларін, П. А. Лупинська, В. Т. Малярєнко, О. Г. Мазалов, Л. Л. Нескороджена, В. Т. Нор, І. Л. Петрухін, Т. І. Присяжнюк, В. Я. Понарін, В. М. Савицький, М. С. Строгович, І. А. Тітко, Н. Б. Федорчук та ін.

Водночас слід зазначити, що більшість наукових праць, які стосуються теми дослідження, було виконано під час дії КПК 1960 р., що певною мірою знижує їх актуальність і значущість у сучасних умовах. Ефективне застосу-

вання положень КПК неможливе без модернізації класичних і вироблення нових доктринальних підходів, а також без належного врахування міжнародних стандартів та зарубіжного досвіду. Усе це зумовило актуальність наукового дослідження, присвяченого вивченню процесуального становища потерпілого під час досудового розслідування, та визначило основні його напрями.

Хотілось би висловити щиру вдячність і повагу своєму науковому керівникові канд. юрид. наук, доц., доценту кафедри кримінального процесу Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого Володимирі Івановичу Мариніву за спрямування творчого пошуку, всебічну допомогу та підтримку при підготовці монографії. За цей час Ви стали для мене справжнім Учителем.

Окремі слова вдячності висловлюю колективам кафедр кримінального процесу і кримінального процесу та оперативно-розшукової діяльності Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого за цінні поради та допомогу в написанні цієї роботи.

Автор щиро вдячна за доброзичливе ставлення та конструктивні зауваження вельмишановним рецензентам монографії д-ру юрид. наук, проф., професору кафедри правосуддя Київського національного університету імені Тараса Шевченка, заслуженому діячу науки і техніки України, члену-кореспонденту Національної академії правових наук України Миколі Єгоровичу Шумилі та судді Касаційного кримінального суду Верховного Суду, канд. юрид. наук, професору Володимирі Володимировичу Королію.

Вважаю приємним обов'язком подякувати своїй дорогій родині за підтримку впродовж всього часу підготовки монографії, а також дружні поради, терпіння та розуміння. Без вашої допомоги вона навряд чи побачила б світ.

ЗАГАЛЬНІ ПИТАННЯ ЗАХИСТУ ПРАВ ТА ЗАКОННИХ ІНТЕРЕСІВ ПОТЕРПІЛОГО У КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ

1.1. Міжнародні стандарти захисту прав осіб, які потерпіли від кримінальних правопорушень

Національне кримінальне судочинство ґрунтується на Конституції України та міжнародних стандартах, зокрема щодо захисту прав осіб, потерпілих від кримінальних правопорушень.

Сьогодні, коли стає помітним значний вплив норм міжнародного права на внутрішнє законодавство кожної країни, є всі підстави вважати правовою ту державу, яка у своїй правовій системі повною мірою використовує потенціал міжнародних норм¹. Саме тому особливого значення набуває з'ясування поняття і змісту міжнародних стандартів захисту прав потерпілих та їх реалізація у кримінальному процесі України.

Поняття «міжнародні стандарти прав людини», «міжнародні стандарти захисту прав потерпілих осіб» досліджувалися в роботах Т. Г. Андрусяка, В. Г. Буткевича, М. В. Вітрука, А. Д. Гусева, І. М. Ібрагімова, О. В. Капліної, К. І. Кухти, О. П. Кучинської, В. В. Лазарева, С. Б. Лугвина, І. І. Лукашука, О. В. Малько, Л. С. Мамута, В. С. Нерсисянца, В. Т. Нора, І. М. Панкевича, О. В. Петришина, С. П. Погребняка, В. П. Пугачова, П. М. Рабіновича, Т. Л. Сироїд, М. С. Строговича, Н. Б. Федорчука, М. І. Хавронюка, С. В. Шевчука та ін.

---

¹ Погребняк С. П. Про деякі проблеми співвідношення між нормами міжнародного права та національного законодавства. *Українська державність: становлення, досвід, проблеми*: зб. наук. статей (за матеріалами XII Харківських політол. читань). Харків: Право. 2001. С. 59–61.

Крім вітчизняних учених, вивченням стандартів захисту прав особи займалися такі зарубіжні науковці, як Р. Алстон, В. Бернс, Д. Донеллі, П. Касрін, Н. Кренстон, В. де Куплін, А. Мілн, Н. Невновські, С. Ніно, М. Петера, Д. Сейгал, В. Рюк, Л. Хенкін, Е. Ховард та ін.

За результатами аналізу окресленої проблематики можемо констатувати, що на рівні міжнародних угод єдиного визначення понять «міжнародні стандарти прав людини» і «стандарти захисту прав осіб, потерпілих від кримінальних правопорушень» немає, як і не містить їх чинне законодавство України. В юридичній літературі поняття «міжнародні стандарти захисту прав людини» нерідко ототожнюється з правами особи або із зобов'язаннями держав-учасниць за міжнародними договорами, чи з принципами міжнародного права тощо.

Так, П. М. Рабінович і М. І. Хавронюк пропонують розуміти міжнародні стандарти прав людини як узгоджені показники прав, встановлені в міжнародних актах, які заохочують або зобов'язують держави до їх дотримання¹.

На думку В. Г. Буткевича, міжнародні стандарти прав людини слід розглядати як такі, що регламентують її права і свободи в конкретній сфері життєдіяльності, визначаючи, в який спосіб загально-визнані норми міжнародного права можуть бути там застосовані, які зобов'язання мають брати на себе держави для забезпечення прав людини і якими міжнародними гарантіями підкріплені ці права і свободи².

У контексті обраної теми дослідження варто звернути увагу на роботу С. В. Шевчука, який об'єктом наукового пошуку в даній сфері обирає «концепції прав людини», поділяючи їх на східну (азійську) та західну (європейську), що ґрунтуються на різних правових традиціях³. Остання представлена передусім Конвенцією про захист прав людини і основоположних свобод⁴. Головними характеристиками прав

---

¹ Рабінович П. М., Хавронюк М. І. Права людини і громадянина: навч. посіб. Київ: Атіка, 2004. С.19.

² Буткевич В. Г. Міжнародне право: основні галузі права. Київ, 2004. С. 208.

³ Шевчук С. Судовий захист прав людини: Практика Європейського Суду з прав людини у контексті Західної правової традиції. Київ: Реферат, 2007. С. 8–13.

⁴ Грошевий Ю. М. Вибрані праці / упоряд.: О. В. Капліна, В. І. Маринів. Харків: Право, 2011. С. 507.

людини у західній концепції виступають їх невідчужуваність, фундаментальність та індивідуальний характер, а також природно-правове походження. В азійській концепції перевага надається не правам, а обов'язкам індивіда перед суспільством та державою. Суспільство переважає над інтересами індивіда в Азії, натомість на Заході права індивіда вище за інтереси суспільства. Саме цим і пояснюється той факт, що на території Європейського Союзу діє принцип юридичної визначеності, що не дозволяє державі посилаючись на відсутність певного нормативного акта, який визначає механізм реалізації прав і свобод громадян, закріплених у Конституціях чи інших актах¹.

В юридичній літературі міжнародні стандарти прав людини пропонується розуміти як норми, які відображають загальновизнані принципи міжнародного права стосовно прав людини і регулюють відносини, що складаються в ході їх реалізації в різних сферах судочинства².

Беручи до уваги дослідження С. В. Шевчука, який поділяє концепції прав людини на східну (азійську) та західну (європейську), вважаємо за можливе класифікувати стандарти прав людини залежно від правових традицій, на яких вони ґрунтуються, а саме на азійські та європейські.

З огляду на територіальне розташування України науковий інтерес викликають саме європейські стандарти прав людини. З цього питання П. М. Рабінович зазначає, що європейські стандарти прав людини слід розуміти як зафіксовані в юридичних актах і документах європейських міжнародних організацій принципи і норми стосовно змісту і обсягу прав та свобод людини, призначені слугувати обов'язковими або рекомендаційними настановами для внутрішньодержавної юридичної практики³.

---

¹ Шевчук С. Судовий захист прав людини. С. 730.

² Мірошніченко Т. М., Семенов В. С., Хотенець В. М. Актуальні проблеми поняття, джерел та шляхів реалізації міжнародно-правових стандартів у сфері кримінально-процесуальної діяльності. *Теоретичні та практичні питання реалізації Конституції України: проблеми, досвід, перспективи*: матеріали наук.-практ. конф. (Харків, 25 черв. 1997 р.). Харків: Право, 1998. С. 194–195.

³ Рабінович П. М. Європейські стандарти прав людини: онтологічні, гносеологічні та праксеологічні аспекти. *Вісник Академії правових наук України*. 2003. № 2–3. С. 114.

Вбачається, що європейські стандарти прав людини, хоча і є самостійними нормами, що діють на окремій території, водночас є складовою системи міжнародних стандартів і можуть повністю або частково їх дублювати.

У даному контексті слід звернути увагу на те, що до стандартів належать не будь-які норми, що декларують права людини на міжнародному рівні, а лише найбільш значущі, основоположні норми та принципи, тобто ті, належні умови реалізації яких складають необхідну основу для безпечного й сприятливого функціонування особистості, розвитку правової держави і громадянського суспільства¹.

Крім розглянутого вище поняття «стандарти прав людини» в теорії права, а також в правозастосовній практиці виділяють і «стандарти захисту прав людини». У даному аспекті варто зауважити, що термін «стандарти захисту прав людини» значно ширший за поняття «стандарти прав людини», оскільки він охоплює не тільки права особи, а й заходи щодо їх забезпечення та механізми їх реалізації.

На загальнонауковому рівні прийнято вважати, що міжнародні стандарти захисту прав людини містяться в численних документах, прийнятих в рамках Ради Європи, зокрема в Статуті Ради Європи (1949 р.), Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод (1950 р.), Протоколах до неї, а також в Декларації основних принципів правосуддя для жертв злочинів і зловживання владою (1985 р.).

Великий енциклопедичний юридичний словник дає таке визначення цього поняття: «міжнародні стандарти захисту прав людини – це визнані світовим співтовариством і закріплені в його документах правові норми (переважно конвенційного характеру), що встановлюють механізми і гарантії реалізації прав людини»². На нашу думку, таке формулювання можна взяти за основу визначення стандартів захисту прав потерпілого у кримінальному процесі.

Досліджуючи питання міжнародних стандартів захисту прав осіб у кримінальному процесі та, зокрема, потерпілого, наголосимо, що в науці цьому питанню увага майже не приділяється. В юридичній

---

¹ Руднева О. М. Міжнародні стандарти прав людини та їх роль у розвитку правової системи України: монографія. Харків: ХНУВС, 2010. С. 60.

² Великий енциклопедичний юридичний словник / за ред. акад. НАН України Ю. С. Шемчушенка. Київ: Юрид. думка, 2007. С. 543.

літературі можна знайти лише такі визначення: міжнародні стандарти захисту прав особи в кримінальному судочинстві – це особливі орієнтири захисту прав особи в кримінальному судочинстві. Під ними слід розуміти не тільки загальновизнані норми і принципи міжнародного права, а й міжнародні договори, і численні норми законодавчих актів¹. Щодо європейських стандартів захисту, то як зауважує Д. В. Сімонович, європейськими стандартами захисту прав людини у кримінальному процесі є звід основних принципів забезпечення прав людини, встановлений міжнародними нормативно-правовими актами, які є обов'язковими для виконання всіма національними органами під час здійснення кримінального судочинства у разі їх ратифікації Верховною Радою України².

На основі викладеного пропонуємо таке визначення міжнародних стандартів захисту прав потерпілого: це закріплена у джерелах міжнародного права система норм і принципів, яка на основі загально-визнаних уявлень про права особи встановлює права потерпілого та умови їх обмеження, механізми і гарантії реалізації таких прав, що з урахуванням особливостей порядку правового регулювання мають бути втілені й конкретизовані в національних правових системах.

Для встановлення змісту міжнародних та європейських стандартів захисту прав осіб, потерпілих від кримінальних правопорушень, варто звернутися до основоположного документа в цій сфері – Декларації основних принципів правосуддя для жертв злочинів і зловживання владою. Головне завдання вказаного міжнародного правового акта – визначення напрямів діяльності держави із забезпечення прав потерпілого на: доступ до правосуддя та справедливе поводження; справедливу реституцію жертвам, їх сім'ям або утриманцям; фінансову компенсацію шкоди, завдану фізичному або психічному здоров'ю особи; одержання інформації про хід вирішення поданої скарги; можливість вираження та врахування думки потерпілого; надання матеріальної, медичної, психологічної, соціальної та право-

---

¹ Левеев Ю. Е. Роль и значение международных правовых стандартов и принципов в уголовном судопроизводстве России. *ЕврАзЮж*. 2012. №4 (47). С. 26.

² Сімонович Д. В. Європейські стандарти забезпечення прав людини у досудових стадіях кримінального процесу України: автореф. дис. ... канд. юрид. наук. Харків, 2011. С. 15.

вої допомоги жертвам; безпеку особи та безпеку її родини; запобігання невинуватеним затримок з виплати компенсації, а у випадках, коли це необхідно, використання неофіційних механізмів врегулювання спорів, таких як посередництво, арбітраж, а також створення національних фондів для виплати компенсацій жертвам¹.

З метою запровадження міжнародних стандартів у національне законодавство у сфері захисту прав потерпілих Президентом України 28.12.2004 р. було видано Указ «Про Концепцію забезпечення захисту законних прав та інтересів осіб, які потерпіли від злочинів» (далі – Концепція). У ній наголошується на необхідності закріплення основних стандартів, що застосовуються у практиці європейської спільноти у сфері захисту прав потерпілих, а саме: забезпечення державою справедливого поводження з потерпілими, інформованості, забезпечення відшкодування шкоди, надання безоплатної правової допомоги потерпілим, надання соціальної допомоги².

Для повноти дослідження, на наш погляд, потрібно провести порівняльний аналіз змісту вказаного документа і Декларації, завдяки чому буде встановлено його відповідність міжнародним вимогам (Додаток А). З огляду на результати аналізу, можна дійти висновку, що Концепція закріплює лише окремі стандарти захисту прав потерпілих, визнані світовим товариством як міжнародні. Наприклад, такі стандарти як забезпечення державою права особи на справедливу реституцію, застосування неофіційних механізмів врегулювання спорів, право на безпеку та інші не були враховані Концепцією.

У цьому контексті варто також додати, що чинний КПК не містить всієї системи стандартів захисту прав потерпілого, закріплених у Декларації, що проілюстровано в Додатку Б.

З огляду на тему нашого дослідження, вважаємо за необхідне проаналізувати кожен міжнародний стандарт захисту прав потерпілого з метою визначення повноти їх розкриття в чинному кримінальному процесуальному законодавстві, особливостей реалізації в кри-

---

¹ Декларація основних принципів правосуддя для жертв злочинів і зловживання владою 1985 р. *Права людини і професійні стандарти для юристів в документах міжнародних організацій*. Амстердам-Київ, 1996. С. 89.

² Концепція забезпечення захисту прав та інтересів осіб, які потерпіли від злочину: затверджена Указом Президента України від 28 грудня 2004 р. *Офіційний вісник України*. 2004. № 52. Ч. 1. Ст. 3435.

мінальному провадженні та виявлення можливих резервів для їх удосконалення¹.

1. Доступ до правосуддя та справедливе поводження. В юридичній літературі немає єдиного підходу до визначення поняття «доступ до правосуддя». Так, С. В. Давиденко трактує право на доступ до правосуддя як нормативно закріплену і забезпечену державою реальну можливість кожної зацікавленої особи на безперешкодне звернення безпосередньо до компетентних державних органів та суду за відновленням порушених прав, свобод і законних інтересів². Доступність правосуддя Н. Ю. Сакара пропонує розуміти як певний стандарт, який відбиває вимоги справедливого й ефективного судового захисту, що конкретизуються в необмеженій судовій юрисдикції, належних судових процедурах, розумних строках і безперешкодному зверненні будь-якої особи до суду³. На думку О. М. Овчаренко, доступ до правосуддя передбачає такий стан організації судової системи та юрисдикційної діяльності суду в демократичному суспільстві, який задовольняє потреби суспільства у вирішенні юридично значущих справ і відповідає визначеним у міжнародно-правових актах вимогам⁴.

З цього приводу в Декларації вказано, що до жертв слід ставитися із співчуттям та поважати їх гідність; вони мають право на доступ до механізмів правосуддя (ст. 4).

За чинним КПК доступ до правосуддя – це засада кримінального провадження. Зокрема, у ст. 21 КПК закріплено: «кожному гарантується право на справедливий розгляд та вирішення справи в розумні строки незалежним і неупередженим судом, створеним на підставі закону...». Стосовно потерпілого, на нашу думку, його право на доступ до правосуддя конкретизується в ч. 2 ст. 55 КПК: права та

---

¹ Оскільки дослідження питання реалізації міжнародних стандартів захисту прав потерпілого неможливо розглядати виключно на стадії досудового розслідування, вбачається за доцільне в окремих випадках вийти за межі теми даного дослідження та здійснити комплексний аналіз застосування міжнародних стандартів захисту прав потерпілого у кримінальному процесі України.

² Давиденко С. В. Потерпілий як суб'єкт кримінально-процесуального доказування: автореф. дис. ... канд. юрид. наук. Харків, 2007. С. 8.

³ Сакара Н. Належна судова процедура як елемент доступності правосуддя. *Юридична Україна*. 2004. №3. С. 63–67.

⁴ Овчаренко О. М. Доступність правосуддя та гарантії його реалізації: автореф. дис. ... канд. юрид. наук. Харків, 2007. С. 14.

обов'язки потерпілого виникають в особи з моменту подання заяви про вчинення щодо неї кримінального правопорушення або заяви про залучення її до провадження як потерпілого. Під час досудового розслідування потерпілий має право на негайне прийняття і реєстрацію заяви про кримінальне правопорушення, визнання його потерпілим, а також право на отримання від уповноваженого органу, до якого він подав заяву, документа, що підтверджує її прийняття і реєстрацію (п. 1, 2 ч. 2 ст. 56 КПК).

Враховуючи викладене вище, можна виокремити систему прав потерпілого, які спрямовані на реалізацію стандарту доступності правосуддя. Дану систему складають такі права потерпілого:

- на негайне прийняття і реєстрацію заяви про кримінальне правопорушення, визнання потерпілим (п. 1 ч. 2 ст. 56 КПК);

- отримувати від уповноваженого органу, до якого він подав заяву, документ, що підтверджує її прийняття і реєстрацію (п. 2 ч. 2 ст. 56 КПК);

- на відшкодування завданої кримінальним правопорушенням шкоди в порядку, передбаченому законом (п. 10 ч. 1 ст. 56 КПК);

- підтримувати обвинувачення в суді у разі відмови прокурора від підтримання державного обвинувачення або зменшення обсягу обвинувачення (ч. 3 ст. 338 КПК, ч. 2 ст. 340 КПК).

2. Забезпечення права на справедливу реституцію жертвам, їх сім'ям або утриманцям. Згідно з Декларацією за відповідних обставин правопорушники чи треті особи, що несуть відповідальність за їх поведінку, повинні надавати справедливу реституцію жертвам, їх сім'ям чи утриманцям (ст. 8). Коли державні посадові особи або інші представники, що діють як офіційні чи напівофіційні, порушують національні кримінальні закони, жертви повинні отримати реституцію від держави, посадові особи чи представники якої несуть відповідальність за завдану шкоду (ст. 11 Декларації).

З огляду на викладене вище можна констатувати, що в Декларації реституція розглядається як відшкодування шкоди, завданої незаконними діями посадових осіб, що не відповідає розумінню поняття «реституція» в національному кримінальному процесі¹.

---

¹ Реституція як спосіб відшкодування шкоди потерпілому буде детально розглядатися в підрозд. 3.3 роботи.